

likacji związanych z rolą wychowawczą rodziny w przeszłości. Przygotowujemy następne prace monograficzne i zbiorowe dotyczące rodziny jako środowiska wychowawczego oraz wychowania rodzinnego. Istotnym ich dopełnieniem powinny stać się specjalistyczne bibliografie

oraz wybory źródeł. Należy także myśleć nad formą szerszego propagowania wyników specjalistycznych badań w postaci syntez „do czytania”, co postuluje m.in. w ostatnim artykule tomu Antoni Smolański.

Juliusz Jundziłł

Rodzina w społeczeństwach antycznych i wczesnym chrześcijaństwie. Literatura, prawo, epigrafika, sztuka, red. J. Jundziłł, Bydgoszcz 1995, Wydawnictwo WSP, ss. 346

Zbiór artykułów, wydany pod redakcją Juliusza Jundziłła, stanowi prezentację materiałów z konferencji naukowej nt.: *Rodzina i jej funkcjonowanie w kulturach Grecji i Rzymu* (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, 4-5 maja 1995). Praca „Rodzina w społeczeństwach antycznych i wczesnym chrześcijaństwie. Literatura, prawo, epigrafika, sztuka”, ukazująca problematykę rodziny starożytnej z perspektywy różnych specjalności badawczych, uzupełniła literaturę polskiego nurtu badań nad rodziną w przeszłości.

Zbiór 25 rozpraw, poświęconych rodzinie – jej funkcji wychowawczej, strukturze i roli w społeczeństwie antycznym, omawia szeroki kontekst historyczno-społeczny i kulturalny tego zagadnienia utrwalonego przez starożytnych w literaturze, prawie, epigrafice i sztuce. To bogactwo różnorodnych źródeł stanowi atut opracowania tematu. Pozwala na dialog historyków różnych specjalności.

Strukturę tomu wyznacza chronologia omawianych zjawisk – od czasów Grecji mykeńskiej, poprzez Grecję hellenistyczną, Rzym królewski, republikę, po cesarstwo i wczesne chrześcijaństwo. Natomiast prezentowana problematyka sygnalizuje wiele zagadnień, ale nie do końca przejrzyście i jednoznacznie w swej ocenie buduje obraz rodziny antycznej. Niektóre z poglądów zaprezentowanych przez autorów artykułów świadczą o polemicznym charakterze wniosków z prowadzonych badań. Część materiału wymaga z kolei jeszcze dalszych analiz, zwłaszcza porównawczych.

Kulturom czasów przedrzymskich poświęcono tylko trzy artykuły (P. Dyczek, J. Rostropowicz, G. Wcisło), co jest odbiciem polskiego stanu badań historycznych nad tym okresem. Są one jednak znaczącym powiększeniem dorobku, przede wszystkim w zakresie analiz rodziny.

Część poświęconą Rzymowi otwierają artykuły silnie akcentujące aspekty prawne życia w rodzinie. Jako reprezentatywną grupę wyróżnić tu należy rozprawy J. Zabłockiego, R. Pankiewicza oraz W. Mossakowskiego poświęcone funkcjonowaniu prawa w odniesieniu do wczesnej rodziny rzymskiej. Walorem tych rozważań jest nasycenie ich kontekstem kulturowym oraz religijnym rozpatrywanych zjawisk.

Wśród analiz tradycyjnych już źródeł wiedzy o rodzinie greckiej i rzymskiej pojawiła się literatura piękna – zwłaszcza aleksandryjska (wspomniany już artykuł J. Rostropowicz) oraz łacińska (w artykułach M. Cytowskiej, H. Szelest, I. Błaszczyk). Zaświadczona w rozprawach powszechność motywów rodzinnych w dorobku omawianych okresów dowodzi znacznego zainteresowania tą tematyką.

Dopełnienia obrazu rodziny czasów cesarstwa rzymskiego można poszukiwać u autorów artykułów – J. Jundziłła, W. Sudera, A. Ossowskiej – których łączy chronologia wykorzystanych źródeł z I i II w. n.e. Pisarzy antycznych tego okresu charakteryzuje, obok potrzeby tworzenia literatury przeżyć estetycznych, pasja dydaktyczna, moralizatorska.

Aktualny nurt badań epigraficznych w historiografii Rzymu jest w tym wyborze rozpraw reprezentowany zwłaszcza przez teksty dotyczące specyfiki życia rodzinnego prowincji (m.in. A. Baziór, J. Hatlas, M. Żyromski). Przedstawione artykuły dają także możliwość konfrontacji wyników badań materiałów z Mezji oraz Rzymu, a także analiz porównawczych rzeczywistości pogańskiej i chrześcijańskiej w ikonografii i inskrypcjach (np. artykuły V. Rączewskiej oraz B. Stawoskiej-Jundziłł).

Problematykę rodziny chrześcijańskiej w starożytności oraz pismach Ojców Kościoła omawiają artykuły E. Gajdy, J. Iluka, W. My-

szora, M. Kosznickiego. Ta grupa rozpraw prezentuje dyskusję nad ideałami a stanem małżeństwa i rodziny wprowadzoną do tematyki czasów cesarstwa rzymskiego przez chrześcijańską naukę społeczną.

Zamykające zbiór artykuły J. Woźnego oraz M. Chołodowskiej rozszerzają zagadnienia sygnalizowane w tytule tomu, ale jednocześnie stanowią przyczynek do studiów komparatystycznych nad zebrany materiał.

Książka ukazała się nakładem Wydawnictwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Aldona Ossowska

Stan i perspektywy historii wychowania, red. W. Jamrózek, Poznań 1995, Wydawnictwo Eruditus

Prezentowane w książce teksty są owocem ogólnopolskiej konferencji naukowej, która odbyła się w dniach 18-20 października 1994 roku w Obrzycku (w Domu Pracy Twórczej i Wypoczynku Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza). Została ona zorganizowana przez Zakład Historii Wychowania UAM i Sekcję Historii Wychowania Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego.

Tematyka konferencji dotyczyła, ujmując najogólniej, stanu oraz perspektyw historii wychowania jako swoistej dyscypliny naukowej i jako przedmiotu nauczania w szkole wyższej. Zamieszczone w książce wystąpienia stanowią pewną egzemplifikację sformułowanych podczas tego spotkania opinii, jak i prezentacji wyników badań, przedstawiając zarazem – przynajmniej w przybliżeniu – przebieg obrad i dyskusji (wiele wystąpień, prezentowanych zwłaszcza w zespołach roboczych, nie było wcześniej przygotowanych i do końca nie przybrało formy pisemnej). Zostały one opublikowane w ramach trzech zasadniczych części problemowych, tak jak w większości były prezentowane na konferencji: tendencje i kierunki badawcze historii wychowania – jako dyscypliny naukowej (tek-

sty Danuty Dryndy, Agnieszki Stopińskiej-Pająk, Władysławy Szulakiewicz, Jana Hellwiga), problemy warsztatu badawczego historyka wychowania (wystąpienia Czesława Majoraka, Wiesława Ciczковского, Sławomira Sztobryna, Stefanii Walasek), zagadnienia dydaktyki historii wychowania (teksty Wiesława Jamrózka, Krzysztofa Jakubiaka, Juliusza Jundziłła, Anny Walczak, Edyty Bartkowiak, Ilony Błaszczak, Alicji Kicowskiej, Elżbiety Magiery, Ryszarda Ślęczki). Ostatnia (czwarta) część książki zawiera materiały stanowiące jakby swoiste podsumowanie wyników konferencji i zastępuje tradycyjne „zakończenie” (tekst Jolanty Szablückiej-Żak, głos Jana Hellwiga na zamknięcie konferencji oraz informacja o autorach).

Praca adresowana jest głównie do osób interesujących się bliżej problematyką teorii i metodologii oraz dydaktyki historii wychowania, w szczególności do badaczy dziejów wychowania młodszej generacji, dla której może ona stanowić także cenny przykład wymiany doświadczeń naukowych i dydaktycznych.

(Red.)